বিদ্যাসাগর বিশ্ববিদ্যালয়

VIDYASAGAR UNIVERSITY

Question Paper

B.A. Honours Examination 2022

(Under CBCS Pattern)

Semester - VI

Subject: SANSKRIT

Paper: DSE 4-T

Full Marks : 60

Time : 3 Hours

Candiates are required to give their answer in their own words as far as practicable.
The figures in the margin indicate full marks.

Vidyasagar University

Fundamentals of Ayurveda

1. अधोलिखितेषु यथेच्छं संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च पूर्णवाक्येन **पञ्च**प्रश्नाः समाधेयाः — 2×5=10

(क) आयुर्वेदसाहित्यस्य मुख्यविभागद्वयं किमासीत्? कौ च तयोः प्रवर्तकौ?

(ख) चरकसंहितायाः प्रथमस्थानस्य अन्तिमस्थानस्य च नाम लिखत।

(ग) 'अष्टाङ्गसंग्रहः' — ग्रन्थस्य रचयिता कः? तस्मिन् ग्रन्थे कति स्थानानि सन्ति?

(घ) आचार्यचरकानुसारेण अयुर्वेदस्य प्रयोजनं किम्?

(ङ) **'दिवा शीतगृहे निद्रां निशि चन्द्रांशुशीतले'** — इत्यस्य कः कालः वर्णितः? तस्मिन् काले आहारे किञ्च वर्जनीयम्?

(च) 'हंसोदकम्' इत्यस्य कोऽर्थः?

(छ) उपनिषच्छब्दस्य कोऽर्थः?

(ज) **'अधीहि भगवो ब्रह्मेति'** — मन्त्रांशे कः कं प्रति किमुपससार?

2. अधोलिखितेषु यथेप्सितानां **चतुर्णां** प्रश्नानामुत्तरं प्रदेयम् (एकस्य प्रश्नस्य उत्तरमवश्यमेव सुरगिरा देवनागरीलिप्या च प्रदेयम्) — 5×4=20

(क) आयुर्वेदस्य अष्टौ अङ्गानि कानि सन्ति? शालाक्यतन्त्रस्य वैशिष्ट्यं समासेन उपस्थाप्यताम्।

(ख) कस्यापि **एकस्य** परिचयः प्रदेयः —

(i) पुनर्वसुः।

(ii) शार्ङ्गधरसंहिता

(ग) मानवीयसुस्वास्थ्यसंरक्षणे संयमे च हेमन्त-ऋतोः माहात्म्यमुपस्थाप्यताम्।

(घ) अधोलिखितेषु कस्यापि **एकस्य** टीका रचनीया —

(i) नागार्जुनः।

(ii) जीवकः।

(ङ) **'अन्नं प्राणं चक्षुः श्रोत्रं मनो वाचमिति'** — स्पष्टीक्रियताम्।

(च) **'प्राणो ब्रह्मेति व्यजानात्'** — कः कमभिलक्ष्य इदमुक्तवान्? 'प्राणो ब्रह्म' इत्यस्य तात्पर्यं समासेन व्याख्यायताम्।

3. अधोलिखितेषु यथेच्छं **त्रयाणां** प्रश्नानामुत्तरं प्रदेयम् — 10×3=30

(क) को नाम 'आयुः'? प्राचीनभारतीयसमाजे प्राक्-चरकचिकित्साव्यवस्था कीदृशी आसीदिति पाठ्यांशदिशा संक्षेपेणालोच्यताम्।

(ख) 'अष्टाङ्गहृदयम्' इति ग्रन्थस्य रचयिता कः? ग्रन्थस्य विषयादिवर्णनपूर्वकं संक्षेपेण विवरणं प्रदीयताम्।

(ग) **'तत्रादित्यस्योद्गमनमादानं च त्रीनृतून्'** — कस्मिन् प्रसङ्गे इयमुक्तिः? 'आदित्यस्य उदग्मनम्' इति पदेन कस्य निर्देशो चरकाचार्येण कृतः? तस्य वैशिष्ट्यं समासेन निरूपणं क्रियताम्।

(घ) प्रसङ्गेन सह व्याख्या कार्या —

(i) इत्युक्तमृतुसात्म्यं यच्चेष्टाहारव्यपाश्रयम्।
उपशेते यदौचित्यादोकः सात्म्यं तदुच्यते।।

(ii) अन्नं ब्रह्मेति व्यजनात्।

(ङ) तैतिरीयोपनिषदः भृगुवल्ल्याध्यायानुसारं ब्रह्मणः स्वरूपं वर्णयत।

Vidyasagar University

Or,

Environmental Awerness in Sanskrit Literature

अ. अधोलिखितेषु **पञ्च**प्रश्नानां समाधानं संस्कृतभाषया देवनागर्या विधेयम् — 2×5=10

१. परिवेश-शब्दस्य व्युत्पत्तिः का?

२. परिवेशस्य उपादानम् कतिविधम्?

३. वास्तुतन्त्रं किम्?

४. भारतीयवनभूमिनियमः कदा प्रारब्धः?

५. ''नमस्ते वायो। त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मास्मि'' परिवेशचेतनाविषयकः मन्त्रोऽयं कस्याम् उपनिषदि पठितः?

६. आर्सेनिक्-दूषणं किम्?

७. वायुदूषणस्य प्रतिकारोपायः कः?

८. नगरायणं किम्?

आ. अधोनिर्दिष्टेषु **चतुर्णां** टीका लेखनीया। 5×4=20

१. वास्तुसंस्थानम् (Ecology)

२. भूकम्पः (Earthquakes)

३. जलवायुपरिवर्तनम् (Climate Change)

४. वृक्षरोपणम् (Tree Plantation)

५. वन्यप्राणसंरक्षणम् (Protection of Wildlife Animals)

६. मेघदूतगीतिकाव्ये प्रकृतिः परिवेशश्च (Eco System in Meghdoot)

इ. अधोनिर्दिष्टेषु **त्रयाणां** प्रश्नानाम् उत्तरम् प्रदेयम्। 10×3=30

१. पर्यावरणं किम्? पर्यावरणस्य मूख्यउपादानविषये सम्यगालोच्यताम्।

२. यजुर्वेदसंहितायाम् प्रतिफलितः परिवेशचेतनाविषयः आलोच्यताम्।

३. रामायणस्य समये पक्षि-संरक्षणविषये यद् इङ्गितम् प्राप्नोति तदालोच्यताम्।

४. कालिदासरचिते रघुवंशमिति महाकाव्ये प्रतिफलिता परिवेशभावना वर्ण्यताम्।

५. वनसंरक्षणं विष्णुपुरानानुसारं सम्यगालोच्यताम्।

———————

Vidyasagar University